

так ад кароўкі малака не адбярэ. Як жалеза гадзюка не ўгрызе, так каб ведзьма маю кароўку не згрызанула»); гаспадары падкурвалі кароў асвечанымі зёлкамі; давалі з'есці карове стоўчаную высушаную змяю, знойдзеную напярэдадні Юр'я; пакрывалі карову кажухом; абсявалі абору крапівою, макама; вешалі на вароты хлява калючыя, пякучыя і з горкім пахам расліны, грамнічныя свечкі, на якіх, казалі, застаюцца сляды зубоў вядзьмаркі, якая так і не здолела прабрацца ў хлеў; на Вадохрышча рабілі крыж, апускалі яго ў калодзеж, а дастаўшы, прымацоўвалі на варотах; праганялі карову праз распалены на вуліцы агонь, які мусіў знішчыць чары [1, с. 38]. У чэшскай традыцыі таксама было прынята выкарыстоўваць атрыбуты, якія застаюцца пасля вялікіх святаў (тыя ж свечкі, ваду, свянцонае дрэва).

Такім чынам, мы бачым шмат агульнага ў прымхах і забабонах, якія тычацца побытавай магіі беларусаў і чэхаў. Уяўленні пра самую асобу ведзьмы, спосабы адбірання малака, бескантактнае ўздзеянне – усё знайшло адлюстраванне ў вераваннях нашых народаў.

Літаратура

1. Беларуская міфалогія: Энцыклапедычны слоўнік / С. Санько [і інш.]; склад. І. Клімковіч. 2-ое выданне, дапоўненае. Мінск: Беларусь, 2006.
2. *Сержпутоўскі А.К.* Русальная нядзеля. Прымхі і забабоны беларусаў-палешукоў / А.К. Сержпутоўскі; склад., уступ. арт., пасляслоўе, навук. рэд., літ. апрац. У.К. Касько. Мінск: Выш. шк., 2009.
3. *Bedřich Rychlík.* Pověsti z Moravských Kopanic. Brno: 2001.

АГУЛЬНАСЛАВЯНСКІЯ ПРОЗВІШЧНЫЯ ТЫПЫ НА ТЭРЫТОРЫІ РАМЕЛЬСКАГА СЕЛЬСКАГА САВЕТА СТОЛІНСКАГА РАЁНА БРЭСЦКАЙ ВОБЛАСЦІ

В. В. Лемяза

Акадэмік М. В. Бірыла, даследуючы структуру антрапонімаў, прапанаваў усе прозвішчы падзяліць на першасныя і другасныя, што дапаможа паказаць асаблівасці словаўтваральнай структуры антрапонімаў [1]. Прычым падчас вывучэння другасных прозвішчаў, марфалагічная структура якіх з'яўляецца сукупнасцю прозвішчнай асновы і прозвішчнага фарманта, вучоны засяродзіў увагу на мэтазгоднасці даследавання ў складзе славянскіх антрапонімаў агульнаславянскіх, усходнеславянскіх і ўнутрымоўных прозвішчных тыпаў [3].

Даследаванне прозвішчаў жыхароў Рамельскага сельскага савета Столінскага раёна (фактычны матэрыял налічвае 312 антрапонімаў) паказала, што найбольшай колькасцю адзінак вызначаецца група

агульнаславянскіх прозвішчных тыпаў, што складае 37,48 % ад агульнай колькасці зафіксаваных антрапанімічных назваў.

Да агульнаславянскіх прозвішчных тыпаў, як адзначае М. В. Бірыла, належаць прозвішчы з фармантамі, характэрнымі для ўсіх славянскіх моў: тып на *-авіч/-овіч/-евіч/-эвіч*, *-іч/-ыч/-ыц*, тып на *-аў/-оў/-еў/-эў*, *-ін/-ын*, тып на *-скі/-цкі*, *-оўскі/-аўскі/-еўскі/-эўскі*, *-інскі/-ынскі*, тып на *-ец/-эц*, *-авец*, *-анец*, тып на *-ік/-ык/-чык* і тып на *-ак/-як* [3, с. 24–49].

На думку К. А. Сасноўскай, прозвішчы на *-авіч/-овіч/-евіч/-эвіч*, *-іч/-ыч*, *-ыц* «маглі ўтварацца ад поўных і скарачаных форм старажытных славянскіх мужчынскіх імён, размоўна-бытавых і скарачаных форм імён: *Барысевіч* – ад *Барыс*» [7, с. 157].

Словаўтваральнай базай для прозвішчаў з фармантамі *-авіч/-овіч/-евіч/-эвіч* паслужылі: 1) размоўна-бытавыя формы мужчынскіх імён грэчаскага паходжання: *Андрусевіч* ← *Андрусь* ← *Андрэй*, *Петрусевіч* ← *Пятрусь* ← *Пётр* [10, с. 28, 62]; 2) размоўна-бытавыя формы мужчынскіх імён старажытнаўрэйскага паходжання: *Агіевіч* ← *Агій* ← *Агей* [10, с. 14]; 3) размоўна-бытавыя формы мужчынскіх імён лацінскага паходжання: *Клімовіч* ← *Клім* ← *Кліменцій* [10, с. 116]; 4) мужчынскае імя грэчаскага паходжання: *Кірыловіч* ← *Кірыл* [10, с. 113]; 5) агульныя назоўнікі м. р. з нулявой флексіяй: *Арловіч* ← *арол*; *Кацэвіч* ← ням. *katze* ‘кошка, кот’ [2, с. 215]; *Крывалевіч* ← *кываль* ‘крывы’ [2, с. 221]; *Паповіч* ← *поп* ‘праваслаўны святар’ [9, т. 9, с. 279]; 6) агульныя назоўнікі ж. р. на *-а*: *Мальцэвіч* ← *мал(ь)ка* ‘малютка, малы’ [2, с. 271]; 7) дзеясловы: *Рэзановіч* ← *рэзаць* і інш.

Што да фармантаў *-іч/-ыч*, *-ыц*, то іх можна выявіць у прозвішчах, утвораных ад наступных асноў: 1) мужчынскіх імён лацінскага паходжання: *Марыніч* ← *Марын* [10, с. 138]; 2) размоўна-бытавой формы мужчынскага імя лацінскага паходжання: *Акуліч* ← *Акула* ← *Акіла* [10, с. 16]; 3) мужчынскіх імён старажытнаўрэйскага паходжання: *Захарыч* ← *Захар* [10, с. 91]; 4) агульных назоўнікаў м. р. з нулявой флексіяй: *Лосіч* ← *лось*; *Кадоліч* ← дзял. *кадол* ‘тонкая вяроўка’ [2, с. 167]; 5) агульных назоўнікаў ж. р. на *-а/-я*: *Вандзіч* ← *ванда* ‘пляцёнка з дубцоў для лоўлі рыбы’ [2, с. 82]; *Забеліч* ← *забела* ‘смятана для прыправы ежы’ [2, с. 152] і інш.

М. В. Бірыла адзначае, што антрапонімы на *-аў/-оў/-еў/-эў*, *-ін/-ын* «маюць аднолькавую матывацыю – утвараюцца ад імені ці імені-мянушкі бацькі суфіксам *-аў/-оў/-еў/-эў* ад назоўнікаў м. р. на зычны, а суфіксам *-ін/-ын* ад назоўнікаў ж. р. і назоўнікаў м. р. на *-а*» [3, с. 40]. Пры дапамозе фармантаў *-аў/-оў/-еў/-эў*, якія маюць значэнне ‘які належаць або ўласцівы таму, што названа ўтваральным словам’, прозвішчы былі ўтвораны: 1) ад мужчынскіх імён грэчаскага

паходжання: *Герасімаў* ← *Герасім* [10, с. 71], *Фёдар* ← *Фёдараў* [10, с. 206]; 2) ад мужчынскіх імён старажытнаўрэйскага паходжання: *Адамаў* ← *Адам* [10, с. 15], *Ізмаілаў* ← *Ізмаіл* [10, с. 98]; 3) ад мужчынскіх імён цюркскага паходжання: *Абдулаеў* ← *Абдула*; 4) ад размоўна-бытавой формы славянскага мужчынскага імя: *Вахрушаў* ← *Вахруша* ← *Варфаламей* [10, с. 53]; 5) ад апелятыўных назоўнікаў м. р. з нулявой флексіяй: *Котаў* ← *кот*; *Казакоў* ← *казак*; *Ляшоў* ← *лях* ‘паляк’ [2, с. 264]; 6) ад спалучэння якаснага прыметніка і назоўніка м. р. з нулявой флексіяй: *Старавойтаў* ← *стары* і *войт* ‘сельскі стараста, прыказчык у часы прыгону’ [11, т. 2, с. 184]; 7) ад назоўніка ж. р. на *-а*: *Малкаў* ← рэг. *мал(ь)ка* – ‘малютка, малы’ [2, с. 271] і інш.

Утваральнай асновай для прозвішчаў з фармантамі *-ін/-ын* паслужылі: 1) мужчынскае імя грэчаскага паходжання: *Ларкін* ← *Ларк* ← *Іларыён* [10, с. 99]; 2) размоўна-бытавая форма мужчынскага імя цюркскага паходжання: *Гафіятулін* ← *Гафіятула*; 3) агульны назоўнік ж. р. на *-я*: *Канін* ← *каня* ‘драпежная птушка сямейства ястрабіных’ [11, т. 4, с. 243–244]; 4) адносны прыметнік: *Серадзін* ← *сярэдні* і інш.

На думку П. У. Сцяцко, прозвішчы з фармантамі *-скі/-цкі*, *-оўскі/-аўскі/-еўскі/-эўскі*, *-інскі/-ынскі* «маюць некалькі значэнняў: тапанімічнае значэнне (*Азярынскі* – з в. *Азырыны*); значэнне мясціны, пакрытай адпаведным відам дрэў, зарасніку (*Дубраўскі*); значэнне прэстыжнасці, шляхетнасці (*Лісоўскі* > *Ліс*)» [8, с. 3].

Пры дапамозе фарманта *-скі/-цкі* ўтварыліся прозвішчы, для якіх словаўтваральнай базай выступаюць: 1) мужчынскае імя грэчаскага паходжання: *Макарыцкі* ← *Макарый* [10, с. 131]; 2) назоўнікі ж. р. на *-а*: *Гурскі* ← пол. *góra* ‘гара’ [2, с. 122]; *Дубраўскі* ← рэг. *дубрава* ‘дубовы лес, гай’ [2, с. 139]; 3) назоўнікі м. р. з нулявой флексіяй: *Жураўскі* ← *журавель*; *Каменскі* ← *камень*; 4) назоўнікі н. р.: *Блоцкі* ← пол. *bloto* ‘балота; багна; грязь’ [12, с. 35]; 5) дзеясловы: *Сяліцкі* ← *сяліцца* ‘абзаводзіцца хатай, абжывацца на новым месцы’ і інш. Можна меркаваць, што частка прозвішчаў на *-скі/-цкі* ўтворана ад тапонімаў: *Сямпкоўскі* ← в. *Сцемпкава*, *Шпакоўскі* ← в. *Шпакава*, *Палхоўскі* ← в. *Полхава*, *Беластоцкі* ← г. *Беласток* і інш.

Што да фармантаў *-аўскі/-оўскі/-еўскі/-эўскі*, то пры іх дапамозе антрапонімы ўтварыліся ад: 1) агульных назоўнікаў м. р. з нулявой флексіяй: *Заянчкоўскі* ← пол. *zajac* ‘заяц’ [5, 21.02.2014, 23.12]; *Буяноўскі* ← *буян* ‘буян, дэбашыр; грубіян, забіяка’ [2, с. 74]; 2) агульных назоўнікаў ж. р. на *-а*: *Сулкоўскі* ← *сула*, *сулік* ‘абяцанка, абяцанне’; 3) мужчынскіх імён старажытнаўрэйскага паходжання: *Давідоўскі* ← *Давід* [10, с. 77]; 4) размоўна-бытавых форм мужчынскіх

імён грэчаскага паходжання: *Грынеўскі* ← *Грыня* ← *Рыгор* [10, с. 174] і інш.

Прозвішчаў на *-інскі/-ынскі* ў складзе антрапанімікону Рамельскага сельскага савета Столінскага раёна Брэсцкай вобласці не зафіксавана.

Аналізуючы прозвішчны тып на *-еў/-эў, -авеў, -анеў*, У. А. Бобрык і А. А. Парукаў адзначаюць, што «прозвішчы з суфіксамі *-еў/-эў, -авеў, -анеў* генетычна выражалі месца пражывання ці паходжання» [4, с. 99]. У Рамельскім сельскім савете антрапонімы згаданага прозвішчнага тыпу не вызначаюцца рэгулярнасцю і частотнасцю выкарыстання. Да найбольш распаўсюджаных адносяцца прозвішчы, утвораныя ад: 1) памяншальна-ласкавых форм мужчынскіх імён: *Дзяніскавеў* ← *Дзяніска* ← *Дзяніс* [10, с. 83]; *Леўкавеў* ← *Леўка* ← *Леў* [10, с. 123]; 2) назоўнікаў м. р. з нулявой флексіяй: *Шыкунеў* ← *шыкун* ‘парода простых шэрых свойскіх гусей’ [2, с. 490]; 3) назоўнікаў ж. р. на *-я*: *Дабрынеў* ← *дабрыня* ‘дабрата, добрасць’ [2, с. 123]; 4) тапонімаў: *Альшанеў* ← з в. *Альшаны*; *Бакавеў* ← з в. *Бакава* і інш.

На думку М. В. Бірылы, антрапонімы прозвішчнага тыпу на *-ік/-ык, -чык* «генетычна ўзыходзяць да форм, утвораных ад уласных асабовых імён і антрапонімаў апелятыўнага паходжання» [3, с. 46]. Сярод прозвішчаў згаданага тыпу сустракаюцца антрапанімічныя назвы, якія ўтварыліся шляхам далучэння фарманта *-чык* да асновы мужчынскага імя: *Сімончык* ← *Сіман*; *Супрунчык* ← *Супрун* ← *Сафрон*; *Ярмольчык* ← *Ярмола* ← *Ермалай* і інш. Прозвішчы на *-ік/-ык* сярод антрапонімаў Рамельскага сельскага савета не зафіксаваны.

Аналізуючы прозвішчны тып на *-ак/-як*, які вучоныя кваліфікуюць як малапрадуктыўны ў беларускай мове [6, с. 99], У. А. Бобрык і А. А. Парукаў адзначаюць, што фарманты «*-ак/-як* утвараюць прозвішчы са значэннем ‘асоба – носьбіт прыкметы’» [4, с. 99]. Сярод зафіксаваных прозвішчаў жыхароў Рамельскага сельскага савета антрапонімы прозвішчнага тыпу на *-ак/-як* не выяўлены.

Такім чынам, аналіз фактычнага матэрыялу дазваляе сцвярджаць думку пра найбольшую прадуктыўнасць сярод агульнаславянскіх прозвішчных тыпаў тыпу на *-авіч/-овіч, -евіч/-эвіч, -іч/-ыч, -ыц*, які пададзены 13,48 % адзінак ад агульнай колькасці зафіксаваных антрапонімаў. Частотнасцю ўжывання вызначаюцца агульнаславянскія прозвішчныя тыпы на *-аў/-оў/-еў/-эў, -ін/-ын* і на *-скі/-цкі, -оўскі/-аўскі/-еўскі/-эўскі, -інскі/-ынскі*, якія складаюць адпаведна 10,25 % і 9,29 % ад агульнай колькасці зафіксаваных прозвішчаў. Што да прозвішчных тыпаў на *-еў/-эў, -авеў, -анеў* і на *-ік/-ык/-чык*, то на вышэйназванай тэрыторыі яны не вызначаюцца рэгулярнасцю і складаюць 3,2 % і 0,96 %. Тып на *-ак/-як* увогуле не зафіксаваны.

Літаратура

1. *Бірыла М. В.* Беларускія антрапанімічныя назвы ў адносінах да антрапанімічных назваў іншых славянскіх моў (рускай, украінскай, польскай) // V Міжнар. з'езд славістаў: Даклады. Мінск, 1963.
2. *Бірыла М. В.* Беларуская антрапанімія: Прозвішчы, утвораныя ад апелятыўнай лексікі. Мінск, 1969.
3. *Бірыла М. В.* Тыпалогія і геаграфія славянскіх прозвішчаў. Мінск, 1988.
4. *Бобрык У. А., Парукаў А. А.* Марфемны спосаб утварэння прозвішчаў Рэчыцкага раёна // Хрысціянскі гуманізм і яго традыцыі в слав. культуры: Сб. науч. статей. Вып. 6. Гомель, 2013. С. 98–99.
5. *Лемтюгова В. П.* Подвальных дел мастер // «Советская Белоруссия». 2014. 17 янв. С. 17.
6. *Мезенка Г. М.* Віцебшчына ва ўласных імёнах: мінулае і сучаснасць. Віцебск, 2006.
7. *Сасноўская К. А.* Функцыянаванне агульнаславянскіх прозвішчных тыпаў на тэрыторыі Бешанковіцкага раёна // Наука – образованию, производству, экономике: Материалы 20 (67) регион. науч.-практ. конф. преподавателей, науч. сотрудников и аспирантов. Витебск, 2015. Т. 1. С. 156–159.
8. *Сцяцко П. У.* Прозвішчы Беларусі // Наша слова. 2012. № 41. С. 2–3.
9. Глумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы. Мінск, 2005.
10. *Усціновіч Г. К.* Слоўнік асабовых уласных імён. Мінск, 2011.
11. Этымалагічны слоўнік беларускай мовы: У 11 т. Мінск, 1987–2006.
12. *Юрэвіч У. М.* Слова живое, родное, гаваркое. Мінск, 1998.

ОСОБЕННОСТИ ИНАУГУРАЦИОННОЙ РЕЧИ Б. ОБАМЫ ЗА 2009 Г.

О. С. Малиновская

На современном этапе развития политической лингвистики становится очевидна необходимость создания эффективной модели инаугурационной речи, которая позволила бы политику учитывать не только экстралингвистические факторы, отражающие общественное развитие, но и прагматические характеристики языковых средств, их наиболее эффективное сочетание в рамках выступления. На протяжении многих столетий существует специальная дисциплина, которая занимается изучением взаимосвязи между политологией и языкознанием – политическая лингвистика. Ее истоки можно обнаружить в античной риторике. В начале XXI в. происходит «глобализация» политической лингвистики, которая все активнее обращается к принципиально новым проблемам современного многополярного мира.

Политический язык имеет следующие отличительные черты:

- политическая лексика терминологична; для нее характерно большое количество терминов и понятий;